

מדוע פחדו מגלית הפלשתי?

ניתן אם כן לקבוע ולומר, שללא בסיס מוצק עליו נשען הביטחון בה, אין כל מקום והיתר לסמוך על "ביטחון" מדומה שכזה. וכבסיס מוצק, יכולים לשמש שניים:

- א. נבואה מפורשת מפי נביא, המבטיחה את עזרת ה'.
- ב. בהיעדר נבואה, יכולה ההליכה בדרך ה' – היינו, קיום רצונו המשתקף בתורה – להוות יסוד לביטחון בה'. והגם שבסיס שני זה הנו כללי יותר ומקיף פרטים רבים מדי (תרי"ג מצוות), דבר ההופך את האפשרות להעריך במדויק את עזרת ה', לבלתי אפשרית כמעט – מכל מקום, אין כיום בידנו מודד טוב יותר מהתורה, בה נאמר פעם אחר פעם, שקיום המצוות מבטיח את סיועו של מלך-מלכי-המלכים. בדרך זו, נראה להבין את התנהגותם של שאול ויהונתן, לנוכח גידופיו של גלית הפלשתי. נאמר שם: "וישמע שאול וכל ישראל את דברי הפלשתי האלה, ויחתו ויראו מאוד"; וכן: "וכל איש ישראל בראותם את האיש – וינוסו מפניו ויראו מאוד" (ש"א יז, יא, כד). והקשה על כך מורי ורבי הגר"י לוונינשטיין זצ"ל, כיצד זה כל מחנה ישראל מפחד מאוייביו?! הלא יש לאו מפורש של: "אל ירך לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו, ואל תערצו מפניהם"!
- ויתרה מזו: הלא יהונתן בן שאול ונערו, לחמו בעבר הלא-רחוק לבדם בכל מחנה פלשתים האדיר, ויהונתן אף הצהיר באותה הזדמנות: "כי אין להי מעצור להושיע ברב או במעט" (שם יד, ו). מדוע אם כן אין הוא לפחות, יוצא להילחם בפלשתי? מדוע כאן, הצליח הפחד לחדור גם ללבו של יהונתן?

כוחה של מצוות קריאת-שמע

– ונראה לענ"ד לומר, שהתורה אמנם ציוותה את היוצאים למלחמה שלא לפחד מן האוייב, ואף הבטיחה: "כי ה' אלקיכם ההולך עמכם, להילחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם" (דבר' כ, ד) – אבל הקדימה התורה לציווי זה ולהבטחה זו, הקדמה חשובה: "וניגש הכוהן.. ואמר אליהם, שמע ישראל, אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם, אל ירך לבבכם, אל תיראו וכו' " (שם, ב"ג) – ופירשו חז"ל: "אפילו לא קיימתם אלא קריאת-שמע שחרית וערבית – אי אתם נמסרין בידם" (סוטה מב.). כלומר: להבטחת התורה שהי' יצא לפני

מחנה ישראל – יש כיסוי של מצווה כלשהי; כיסוי של הליכה בדרך ה'. אם אכן קיים בסיס זה של קיום המצווה, אזי מובטחת עזרתו של ה', ואז, מצווים שלא לפחד מן האוייב! כי אם התורה מבטיחה שבשכר קריאת-שמע יפיל ה' את אויבינו לפנינו, הרי שאין הבטחה זו פחותה בערכה מנבואה מפורשת מפי נביא, וחייבים איפוא לצאת למערכה ללא כל מורא. אך מכל מקום, אין זו הבטחה הקיימת בכל מצב; עזרת ה' – מותנית במעשי האדם.

ואם שאלנו, מדוע פחדו יהונתן וכל ישראל מפני הפלשתי – התשובה מתבהרת כעת בעזרת דברי רבותינו: על הפסוק המתאר: "ויגש הפלשתי השכם והערב, ויתייצב ארבעים יום" (ש"א יז, טז), דרשו בהמשך אותה גמרא ב"סוטה" (ע"ב), שלכן היה גלית ניגש "השכם והערב" דווקא, "כדי לבטלן מקריאת-שמע שחרית וערבית" (!..). ברור איפוא שבמצב כזה, בו נשמט הבסיס להבטחת ה' לסייע, הרי שגם יהונתן, שיצא באומץ כנגד כל מחנה פלשתים – חושש כעת לצאת אל הפלשתי המחרף.

רק דוד, שראה בכך שמשמים זימנו לידו את הכאת הארי והדוב, כאות ממרומים לכך שיצליח להכות גם את הפלשתי – כפי שמביא רש"י (לש"א שם, לו); דהיינו, שהיתה לו כמין הבטחה מיוחדת מאת ה' – רק הוא איננו ירא ויוצא לקראת הפלשתי.

להיות "אדם מעשי" – חיוב או שלילה?

הנה לנו, שכאשר אין בסיס לביטחון בה' – יש צורך לנקוט זהירות, ולהיות "מעשי", כפי שמתבטאים היום. ומאידך, כאשר עזרת ה' וסיועו מובטחים – חובה עלינו לנטוש את המעשיות, להינתק מן ההשתדלות האנושית המצומצמת, ולהישען על אבינו שבשמים.

ועד כמה שרשאים אנו, לשפוט את מי שמן השמים הכריזו עליו: "בחיר ה'" (ש"ב כא, ו; ברכ' יב:), הרי שבנקודה זו, שגה שאול מלך ישראל במלחמת מכמש; טעות – שעלתה לו בכסא המלוכה (ש"א יג, יד). כי אם שמואל, נביא-ה', אומר לו במפורש: "שבעת ימים תוחל עד בואי אליך, והודעתי לך את אשר תעשה" (שם י, ח) – צריך היה שאול להמתין עד בואו, ויהי-מה. לנוכח דבר ה' בפי נביאו, צריך היה שאול להיות סמוך ובטוח, שעל אף התעצמות מחנה פלשתים הנערך בינתיים לנגדו, ועל אף מספר העריקים ההולך